

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти

**МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ
ТЕАТРАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка 2 курсу 11-261м
групи

Спеціальності 013 Початкова освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми Початкова освіта

Савченко Ольга Вікторівна

Керівник к.пед.н., доцентка Гриценко.В.

Рецензент к.пед.н., доцентка Ільїна Н.В.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ.....	7
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади формування комунікативної компетентності у молодших школярів засобами театральної діяльності	9
1.1. Проблема формування комунікативної компетентності у науково-педагогічній літературі, сутність поняття.....	9
1.2. Театральна педагогіка у освітньому процесі.....	12
1.3. Теоретичні засади використання театральної діяльності у розвитку комунікативної компетентності.....	15
РОЗДІЛ 2. Шляхи формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами театральної діяльності	23
2.1. Педагогічні умови формування комунікативної компетентності у молодших школярів засобами театральної діяльності.....	23
2.2. Стан комунікативної компетентності молодших школярів засобами театральної діяльності.....	25
2.3. Формувальний експеримент з теми дослідження.....	38
2.4. Аналіз результатів дослідження.....	44
ВИСНОВКИ.....	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49
ДОДАТКИ	54
Додаток А	54
Додаток Б	59
Додаток В.....	63

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуальність проблеми формування комунікативної компетенції за допомогою театральної діяльності визначається потребами сучасного освітнього процесу та основними програмними документами з реформування Нової Української школи, які визначають роботу щодо подальшого вдосконалення вивчення української мови, пошуку шляхів формування та розвитку комунікативної компетентності.

Проблему формування комунікативної компетентності молодших школярів було висвітлено в працях аспекти формування комунікативної компетентності молодших школярів відбито в сучасних дослідників, М.С. Вашуленко, Е.М. Елифанова, О.Я. Савченко, М.С. Вашуленко, Ю.С.Вторнікова.

Психологічні аспекти зазначеної представлено в роботах Б.С.Волкова, Т.Г. Григор'єва та інших; методичні аспекти відбито в дослідженнях Л.С.Виготського, М.С. Вашуленка, О.Я. Савченко, А.К. Маркова, О.І. Пометун, Ю.О. Полікарпова, В.В. Ягоднікова та інших.

Методологічні аспекти вивчення театральної педагогіки було освітлено в дослідженнях: О.А. Лапіна, С.В. Нікітін, Н.В. Кравцева, Л.М. Некрасова, А.Б. Нікітіна, Т.Г. Пеня, Т.М. Полякова, Є.В. Дзюїна.

Реалізацією концепції театральної діяльності займалися: Е.В. Петрова, Т.В. Недолинський, О.А. Колеснікова, Л.В. Калініна, Н.П. Урсин.

На сучасному етапі накопичено невеликий досвід щодо використання елементів театального мистецтва в освітньому процесі.

Як відомо, освітній процес породжує в дитини різні хвилювання, страх, нервові напруження, але й ці негативні прояви можна пом'якшити, якщо мати на увазі таку характерну особливість молодшого школяра як емоційна вразливість, чутливість до всього яскравого, незвичайного.

Тому логічним, вважаємо, звернення сучасної педагогічної науки і шкільної практики до надбань театральної педагогіки та використання їх у освітньому процесі.

Отже, театральна педагогіка пояснюється як наука, яка розглядає театр через специфіку дій, особливо творчість актора чи режисера, яка близька до педагогічної творчості. Більше того, вчитель має забезпечити продовження лінії формування особистості дитини, поступовий перехід від рекреаційної до освітньої діяльності, використовуючи засоби та прийоми театральної діяльності.

Актуальність даної проблеми, її значимість для педагогічної теорії і практики і, разом з тим, недостатня опрацьованість зумовили вибір теми дослідження: *«Методика формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами театральної діяльності»*.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально апробувати педагогічні умови формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами театральної діяльності.

Відповідно до мети були поставлені такі завдання:

1. Вивчити науково-педагогічну літературу з теми досліджень.
2. Науково обґрунтувати сутність понять «компетентність», «комунікативна компетентність».
3. Визначити педагогічні умови, критерії, показники та охарактеризувати рівні сформованості комунікативної компетентності школярів 2 класу;
4. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність використання засобів театральної діяльності.

Об'єкт дослідження: формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами театральної діяльності.

Предмет дослідження: педагогічні умови формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами театральної діяльності.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що процес формування комунікативної компетенції молодших школярів буде ефективним за таких умов:

- використання театралізованих ігор;
- використанням технологій ритмізованого читання, лялькового театру, елементи рольової гри.
- включення молодших школярів у інсценування ситуацій, діалогів між об'єктами природи або людьми, жанрових сценок та ін.

Методи дослідження: у процесі дослідження використовувались теоретичні та емпіричні методи. Теоретичні: теоретичний аналіз і синтез, які застосовувались на етапах визначення цілей, предмета, гіпотези і завдань дослідження, в оцінці результатів дослідження; історико-логічний – під час вивчення теоретичних основ досліджуваної проблеми; емпіричні: діагностичні (бесіди, інтерв'ю, спостереження) – у процесі здійснення констатувального експерименту; експериментальні (вивчення результатів діяльності школярів), методи математичної статистики при обробці експериментальних даних для визначення їх значущості.

Наукова новизна одержаних результатів. полягає у тому, що у дослідженні обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови: використання вистави – казки, використання ігор – драматизацій (ляльковий театру «під рукою», пальчиковий театр, німі ігри-імпровазації, інсценування творів, було включення молодших школярів у інсценування ситуацій, ігри на тему літературного твору діалогів між об'єктами природи або людьми, сюжетно – рольових сценок та ін (технології ритмізованого читання, рольові діалоги на основі тексту).

Уточнено зміст понять «театральна діяльність», «комунікативна компетентність», конкретизовано критерії, показники визначення рівнів розвитку високого, достатнього, середнього, низького молодших школярів.

Практична значущість одержаних результатів дослідження визначається тим, що розроблено і впроваджено в освітній процес систему вправ щодо розвитку комунікативної компетентності молодших школярів засобами театральної діяльності. Матеріали дослідження можуть використовуватись в освітньому процесі початкової школи та у процесі підготовки майбутніх вчителів початкової школи до роботи з розвитку комунікативної компетентності молодших школярів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження доповідалися та обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти. За матеріалами дослідження підготовлено статтю у збірці наукових статей студентів «Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти».

Структура роботи. Дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Випускню роботу виконано в межах науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету «Формування професійної компетентності кадрового педагогічного потенціалу у системі суспільних трансформаційних процесів» (№ 0117U005614).

ПЕРЕЛІК МОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

НУШ – Нова Українська школа

ЗПЗСО – заклад повної загально – середньої освіти.

Умовні скорочення до таблиці 2.1:

К1 – когнітивний критерій;

К.П.2 – комунікативно-продуктивний критерій;

К.К.3 – комунікативно-креативний критерій.

П1, П2, П3 – 1, 2, 3 показник;

С – сума.

Умовні скорочення до таблиці 2.2:

П1 – компетентнісна орієнтованість на якості мовлення (правильність, усвідомленість, швидкість, виразність;

П2 – компетентнісна орієнтованість на вербальні та невербальні засоби спілкування;

П3 – компетентнісна орієнтованість на інтепретацію результатів сприймання.

χ – середньоарифметичне значення.

Умовні скорочення до таблиці 2.3:

П1 – наявність в комунікативних якостей мовлення;

П2 – вміння правильно використовувати вербальні та невербальні засоби мовної діяльності;

П3 – вміння брати участь в діалозі, інсценізації, створювати короткі усні висловлювання.

χ – середньоарифметичне значення.

Умовні скорочення до таблиці 2.4:

П 1 – вміння доречно висловлювати власні думки, переказувати;

П2 – вміння творчо використовувати вербальні та невербальні форми спілкування;

П 3 – вміння читання реплік персонажів, розігрування діалогів.

Умовні скорочення за таблицею 2.5:

К 1 – когнітивний критерій;

К 2 – комунікативно-продуктивний критерій;

К 3 – комунікативно-креативний критерій;

χ – середньоарифметичне значення.

Умовні скорочення за таблицею 2.6:

К1 – когнітивний критерій;

К.П.2 – комунікативно-продуктивний критерій;

К.К.3 – комунікативно-креативний критерій.

П1, П2, П3 – 1, 2, 3 показник;

С – сума.

Умовні скорочення 2.7:

К 1 – когнітивний критерій;

К 2 – комунікативно-продуктивний критерій;

К 3 – комунікативно-креативний критерій;

χ – середньоарифметичне значення.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Проблема формування комунікативної компетентності у науково - педагогічній літературі, сутність поняття.

Реалізуючи нову Концепцію НУШ формує не просто школяра, який володіє вміннями і навичками писати чи читати, а мовну особистість, яка має орієнтири з сформованою комунікацією.

Здійснення цілеспрямованого впливу на формування в учнів комунікативного вміння, учитель має розуміти значимість понять, як «комунікація», «комунікативні вміння», «комунікативна компетентність», які взаємопов'язані між собою. Одного визначення поняття «комунікація» немає. Вчені (Е.М Алифанова, И.Р. Зимня) вважають комунікацію і спілкування словами-синонімами [1].

Т.Г. Григор'єва пояснює, що комунікація це один із компонентів спілкування, який обмінює інформацією між мовними особистостями спільної діяльності [2]. М.С. Вашуленко вважав, що процес комунікації завжди передбачений і встановлений розвиток контактів [2, с.17].

Аналіз різної педагогічної та наукової літератури показав, що існують різні визначення комунікативної компетентності. Вчені характеризують її як здатність правильно орієнтуватися у вільному спілкуванні. Є різні тлумачення вітчизняних вчених поняття «компетентності».

Під компетентністю О. Я. Савченко розуміє мовну особистість, яка інтегрується, набуває в процесі навчання цінностей, ставлення, та цілісно реалізується на практиці [40, с. 137].

Комунікативна компетентність набувається в процесі соціалізації дитини [9, с.54-58]. Огляд сучасних наукових довідкових джерел – енциклопедій і галузевої літератури з педагогіки і психології показав, що домінантним у них є погляд на компетентність як дію.

Наше дослідження присвячене формуванню комунікативної компетентності молодших школярів. Отже, розкриємо поняття з'ясувати сутність поняття комунікативна компетентність.

І.П. Гудзик виявив, що комунікативна компетентність може виявлятися у здатності успішно користуватися мовою для пізнання, комунікації. При формуванні комунікативної компетентності вивчення мовно-літературної галузі має на меті усвідомлювати основну думку усних текстів; навчати створювати комунікаційні висловлювання, які виражають більшість знань того, хто використовує предмет мовлення, і думка чи намір свідчать про вміння взаємодіяти з іншими, доцільно підбираючи відповідні висловлення [8, с. 47].

Проаналізувавши низку праць, які були досліджені формуванню комунікативної компетентності, можна зробити таке узагальнене визначення, що комунікативна компетентність – це характеристика особистості, яка охоплює сукупність знань, умінь, досвіду і особистісних якостей, що дає можливість успішно реалізувати мету спілкування і досягати взаєморозуміння між його учасниками.

Формуючи комунікативну компетентність, вивчення мови розвиває вміння розуміти зміст, основну ідею, вчити створенню повноцінних висловлювань, почуття, наміри та виявляють здатність взаємодіяти з іншими, вибудовуючи їх відповідно. Школяр повинен вміти проявити себе, написати лист, анкету, вести дискусію, імпровізувати під час інсценізації тощо.

Ю. С. Вторнікова поділяє комунікативну компетентність на такі складники:

- орієнтування в будь-яких компетентно-орієнтованих завдань, що базуються на знанні та досвіду людини;
- можливість співпрацювати з різними мовними особистостями, розуміючи інших при постійній видозміні психічного стану, відносин між собою;
- готовність до контактів з людьми;
- засоби внутрішньо-регулятивно комунікативних дій;
- компетентісно - орієнтованість до спілкування [5, с.90-92];

Процес формування комунікативної компетентності має на меті:

- засвоєння знань про спосіб комунікації з іншими;
- володіння мовною компетенцією використовувати засоби в усному мовленні;
- розвиток діалогічного та монологічного мовлення;
- опанування навичок роботи в колективах [5,с.88-90];

Комунікативна компетентність за структурою - це складна навичка, що включає базові навички: когнітивно-регулятивні, емоційно-мотиваційні, діяльнісно-практичні. Найбільш сприятливим періодом для розвитку комунікативних компетентностей є шкільний вік [4].

Застосовуючи комунікативну компетентність в початковій школі розвивається:

- адекватність використання мовних засобів для вирішення різноманітних комунікативних завдань: будування монологічної та діалогічної форми мовлення [1];
- враховування різних думок та прагнення узгодити різні позиції у співпраці;
- сформулювати власну думку та позицію;
- використовувати мову для регулювання своїх дій [12, с.23].

Комунікативну діяльність в контексті нашого дослідження (М.В. Матюхіна, Т.Н. Фоміна, А.К.Маркова) поділяють на чотири основні компоненти:

- 1) правильне розуміння школярами зміст художніх творів;
- 2) відтворення змісту;
- 3) театралізована діяльність;
- 4) креативно-імпровізована діяльність[17].

Отже, проаналізувавши низку праць, які були досліджені формуванню комунікативної компетентності, можна зробити таке узагальнене визначення, що комунікативна компетентність – це характеристика особистості, яка охоплює сукупність знань, умінь, досвіду і особистісних якостей, що дає можливість успішно реалізувати мету спілкування і досягати взаєморозуміння між його учасниками.

1.2 Театральна педагогіка у освітньому процесі.

Сьогодні вчитель має можливість організувати сучасний освітній процес так, щоб створити таке середовище, в якому засвоюється практичні та теоретичні знання. Щоб зацікавити школярів до вивчення української мови та літератури, вчителі повинні шукати ефективні засоби та методи навчання. Така модель розвитку комунікативної компетентності в класі є педагогіка шкільного театру.

Климова Т.А стверджувала, що шкільна педагогіка «театру» зумовлена низкою соціально-культурних та інших факторів. В такій атмосфері формується особистісна самосвідомість, а також почуття, комунікація, володіння всім тілом. На думку дослідниці, найбільш яскравий засіб розвитку особистості, особистих здібностей є театральна діяльність, яка являється, в першу чергу, частиною освітнього процесу [16, с 35].

Вивчаючи значення «поняття шкільної педагогіки театру», О. А. Лапіна наголошує, що частина театральної педагогіки, переслідує цілі

завдань, де основним є не професійні режисери. Театральна педагогіка має виховувати молодших школярів засобами театральної діяльності, а шкільний театр становиться формою художньої діяльності [18].

Включення театральних вправ або елементів на уроці української мови являється надто актуальними. На думку С.В Нікітіна театральні уроки є формами навчання, в яких передбачаються використання театралізації та постановки для інтенсивного засвоєння мови. А сама постановка вистави та характерність завдань, мають дозволити індивідуальним особливостям творчості дітей розвиватися в такій формі навчання, де відкривається можливість для реалізації принципу співпраці та співтворчості [22, с.20]. Позитивне, в цій діяльності те, що в процесі як підготовки вистави та в процесі драматизації можуть брати участь всі діти [30 с.25].

Можна сказати, що для школяра є можливість для творчості та самореалізації. В драматизації розвивається емоційна сфера. Таким чином, особистість розвиває якості втілюватися в інших, відчуття радості і горя. Театралізація примушує дітей надавати особистісний характер, при цьому діти пропускають через себе різні ситуації.

Як стверджувала дослідниця О.А. Колесникова, що з інтелектом пов'язані емоції, які у свою чергу, тісно з іншими видами діяльності[15,с.15].

Зазначимо, що українські дослідники (А. К. Маркова [21], Т. Н. Фоміна [25,с.37]) відрізняють драматизацію, як засоби, які розвивають розумові здібності. Тобто, драматизація формує мислення, розвиває пам'ять, комунікативну компетенцію, творчість та ініціативу [31].

Дослідниця Є. В. Дзюїна стверджувала: театралізація та різні завдання мають розвивати здібності та функції: комунікацію, ритміку.

Драматизація є гарним методом розвитку комунікативної компетентності, яка має активізувати навички словникового запасу [6 с.123].

Також вона стверджує, що використання драматизації допомагає:

- розвивати соціальну свідомість;
- розвивати мовну свідомість;
- діагностувати інтереси та потреби учнів [6, с.128].

В ході аналізу великої кількості науково-педагогічних джерел також було встановлено, що організація театральнo-творчої діяльності школярів на уроках української мови повинна відповідати віковим інтересам та здібностям дітей.

Як показують психолого-педагогічні дослідження, молодший шкільний вік - це період життєвого самовизначення людини, період інтенсивного формування особистості.

В ході нашого дослідження також було встановлено, що уроки в новій українській школі з використанням засобів театралізації ведуть до розвитку комунікативної компетенції. Використовуючи драматизацію, збільшується словниковий запас, школярі ефективно розвивають мовлення та виховують в собі естетичні уявлення. Драматизація являється стимулом розумової компетентності, яка покращує якість мови на уроці та в позакласній роботі [28].

Важливою частиною шкільної театральної педагогіки є оволодіння комунікативної компетенції школярами, а в процесі встановлюються зв'язки, які створюються за сприятливих умов, для засвоєння мовних структур, та формується здатність до спілкування рідною мовою [27].

Використання драматизації на уроках української мови та читання вимагає засвоєння твору, який попередньо був знайомий. Зміст прочитаного, а також схожі риси кожного персонажа твору повинні бути опрацьованими та зрозумілими, оскільки полегшується у відтворенні. Тому використання елементів драматизації в уроках позитивно впливає на формування читацьких умінь [33, с.22].

Використання театралізованих засобів, як відомо, формують діалогічне мовлення, школярі вчаться використовувати здобуті навички в ролях, є запорукою опанування елементів сценічної грамотності [23].

Дослідниця М. В. Матюхіна розглядаючи формування комунікативної компетенції визначає, що в процесі вивчення української мови, драматизація відбувається на кожному кроці.

А найпродуктивнішим залишається все ж таки використання театральних елементів на уроках читання. [20]. За Концепцією Новою Української освіти елементи шкільної театральної педагогіки вимагається від вчителів початкових класів значної підготовки та вдосконалення [42].

Отже, використання елементів театральної діяльності на уроках початкової школи, переважно на уроках читання, де основним завданням, є поєднання елементів гри, театралізації та навчання. Можемо сказати, що це впливає на розвиток дітей, а серед засобів, що сприяють накопиченню комунікативних навичок під час освітнього процесу, називають театралізованою діяльністю.

1.3 Теоретичні засади використання театральної діяльності у розвитку комунікативної компетентності.

Звертаючись до проблеми театральної діяльності дослідники Н.П. Урсин [44], І.Ф. Гудзик [15] вказують, в першу чергу, на підсилення естетичного впливу на уроках української мови та літератури, при цьому звертати увагу на формування комунікативної компетентності.

Т.М. Полякова говорить, якщо систематично використання засобів театральної діяльності, під час освітнього процесу, то цей процес буде прияти погляду не на як процесу засвоєння ключових компетентностей, а як пробудження душі, пробудження творчої природи. [32, с.112-115].

А.Б. Нікітіна наголошує, що «театралізація в шкільному освітньому процесі сприяє розвитку інтересу як джерела пошукової, творчої і рухової активності і впливає, особливо, на розвиток комунікативної компетенції, як невідомої її частини [28].

Дослідниця А.П. Усова використовує театралізовану гру як інтерактивний метод, який формує не тільки комунікативну компетентність, а й ефективний метод, який спрямовується на формування практичних умінь, а особистісний потенціал підготовлює мовну особисті до комунікації в майбутньому [42, с.123].

Важливо зазначити, що театральна діяльність у процесі освітньої діяльності, кожного дня може надавати гарний настрій, сприяти виявленні ініціативи, айфорії, свободи [29, с.24-25].

Збільшення лексичного запасу, інтонація, вимова, підтест, навички самоповаги, взаємодопомога – це важливі фактори при формуванні комунікативної компетентності. [31, с.32]. Зауважимо, що театральні засоби не застосовуються автоматично, а потребують дотримання конкретних педагогічних умов [44,с.3].

Зазначимо, умови використання театральних засобів під час вивчення української мови та літератури, є [32]:

- готовність педагога до театральнo - педагогічної діяльності, при цьому оволодіти всіма елементами «акторської» гри, доцільне використання ефективних засобів театральної діяльності;
- готовність вчителя допомогати молодшим школярам з особистими емоціями, з якими інколи не справляються(не проявляє інтересу до комунікації з ровесниками, замикається в собі, девіантна поведінка, не адаптується в соціумі) за допомогою театральної діяльності школяр досягає гармонійних стосунків з іншими [17,с.99-101].

Вчитель має право не застосовувати всі методи чи прийоми а тільки ті, театральні засоби, які найбільш відповідають вибраній меті, та ситуації [40, с.23].

Проведений аналіз показав, що використання сучасних засобів театральної діяльності, у процесі вивчення мовно-літературної галузі дав змогу розподілити на три види:

1. Ігри театального характеру (включають етюдний метод);
2. Спонтанна театально-імпровізаційна гра;
3. Театралізація навчального матеріалу на основі розробленого сценарію (уроки-спектаклі; елементи театралізації на уроках, у позакласній роботі з української мови та читання тощо) [40, с.382-383].

Адже, формування комунікативної компетенції це найскладніші процес взаємодії дитини з оточуючими його людьми. Найважливішим джерелом і способом розвитку навичок комунікації у дітей є література.

В рамках певної теми, розглянемо театально-ігрову діяльність, спрямовану на розвиток комунікативних молодших школярів. Педагоги часто недооцінюють театралізовану діяльність. Тому її використання в освітньому процесі рідко використовується. А адже вона розкриває величезні можливості для розвитку мовлення дітей і, зокрема, комунікативних навичок і умінь [42, с.123-127].

Л. М. Сеструкова визначає театральну діяльність як одну з найбільш уживаних технологій.[38, с.121]. Елементи театралізації підвищують пізнавальну активність, створюють позитивно-емоційний фон всього уроку. Це пов'язано з тим, що в першому класі гра ще поки залишається провідним видом діяльності. Весь зміст і події, які відбуваються в ігровій формі, дітьми краще запам'ятовуються і засвоюються. Театр завдяки багатовимірності і багатолікості сприяє розширенню рамок дитини в осягненні світу [32 с.18].

Театралізовані ігри є цікавим, зрозумілим і доступним кожній дитині видом діяльності, який сприяє формуванню емоційної сфери.

Л.В. Артемова визначає наступні особливості театралізованих ігор:

– літературна або фольклорна основа їх змісту;

– обов'язкова наявність глядачів [44, с.3].

У театралізованій грі відбувається емоційний розвиток дітей:

– вони знайомляться з почуттями і різними настроями героїв;

– усвідомлюють причини того чи іншого настрою.

Основні елементи театралізованого творчості дітей визначила А.А. Харитоновна [45]: його цінність полягає не в результаті, не в продукті творчості, а в самому процесі: «дитина - поганий актор для інших, але прекрасний актор для себе, і весь спектакль треба організувати так, щоб діти відчували, що вони грають для себе, були захоплені інтересом цієї гри, самим процесом її, а не кінцевим результатом»; участь допоміжних видів творчості (технічного, декоративно - образотворчого, словесного) для стимулювання творчої уяви і його втілення; використання імпровізаційних форм роботи з дітьми, які будять творчу думку і фантазію: «... набагато ближче до дитячого розуміння п'єси, створені самими дітьми або складати імпровізовані процесі творчості»; організація театральної творчості таким чином, щоб дитина була зацікавлений процесом гри, отримуючи задоволення [23, с.24].

Один з головних видів діяльності людини – спілкування. Найефективніший спосіб вирішення завдань розвитку формування комунікативної компетентності це колективна форма роботи зі школярами [34].

Існує кілька форм включення театральної діяльності в освітній процес. Основні з них:

1. Театральна на уроці;
2. Театр у позаурочній діяльності.

У першому випадку включена театральна діяльність передбачає:

- поглиблення знань дітей про театр;
- вивчення дітьми історії театру;
- розробку і реалізацію постановок;
 - використання спеціальних вправ, спрямованих на розвиток комунікативної компетентності молодших школярів;
 - використання вправ на розвиток деяких елементів творчої роботи;
 - власне, розвиток комунікаційних навичок [46, с.23-34].

Друга форма роботи – позаурочна діяльність. Це форма є найбільш поширеною при включенні театралізованої діяльності в освітній процес. Це досягається тим, що вона знаходиться на деякому віддаленні від звичайного навчального процесу і передбачає заходи, більш тривалі за часом, які організовує вчитель після уроків [46, с.134].

Існує кілька видів і напрямків позаурочної театралізованої діяльності:

- ігрова діяльність; (ігри, націлені на формування уяви, фантазії, дикції, артикуляції, етюди, ігри на довіру)
- пізнавальна діяльність;
- ознайомлення з термінологією театру, здійснення досліджень на різні теми в рамках театралізованої діяльності) [36];
- проблемно-ціннісне спілкування (робота над виставою, призначення ролей);
- художня творчість (підготовка декорацій, костюмів);
 - соціальна творчість (соціально перетворює діяльність під час виходу з готовою постановкою).

Значущу роль в підготовці театралізованої діяльності в освітній установі грає вчитель [40, с.231]. Залучаючи учнів в театралізовані ігри, учитель допомагає формуванню у них комунікативних навичок, формування вміння розширювати суспільні контакти, проявляти свої емоції, а так само творчі здібності [30,с.24-26].

Широкий формує потенціал театральної-ігрової діяльності міститься:

- в колективності роботи;
- в деталях ігрової діяльності;
- в потребі творити колективне справу і спілкуватися;
- в потребі стимулювати пізнавальні можливості;
- в самостійності переваги і організації особистої ролі в грі [46].

Театральна-ігрова діяльність сприяє розвитку:

- монологічного та діалогічного мовлення;
- різноманітних прийомів спілкування з ровесниками;
- психофізичних можливостей (міміки, пантоміміки);
- адекватного міжособистісного спілкування;
- позиції дитини до себе (самооцінка);
- майстерності ототожнювати себе з усілякими образами;
- емоційно - особистісної сфери;
- емпатії [46 с.65].

Театральна-ігрова діяльність активізує формування реальних внутрішніх мотивів, якісь природно включають мотивацію успішності, просування вперед. Щоб виконати роль, дитина повинна застосовувати виразні засоби, такі як міміка, жести, рухи тіла, виконувати з виразною лексикою і інтонацією. Метод театралізації включає в себе різноманітні прийоми [14].

Щоб процес адаптації до нових умов, які пропонують певні рамки, пройшов для молодших школярів найспокійніше і безболісно, застосовується прийом персоніфікації - включення в урок певного героя.

Під час уроку помічниками вчителя можуть виступати знайомі герої книг, мультфільмів. Вони пропонують дітям поміркувати, посперечатися, знайти вихід із ситуації, стають зразками для наслідування, що дозволяє через театральні образи надавати виховний вплив на дитину [13, с.23].

Даний прийом спрямований на формування наступних предметних компетенцій, як осмисленість і вибір творів для самостійного прочитання або читання з батьками. Більш того, цей прийом на уроці дозволяє зняти психологічний бар'єр між учителем-учнем, зробити важкий і незрозуміле цікавим і зрозумілим, підвищує мотивацію до читання, дозволяє виявити індивідуальні здібності кожної дитини [39, с.382-383].

Наступний прийом - це прийом рольового прочитання тексту. Даний прийом спрямований на формування наступних компетенцій: предметні, комунікативні, регулятивні, пізнавальні. Для того, щоб зробити цей прийом більш цікавим можна використовувати наступні ігри: гра "Вибери собі роль" (традиційне читання за ролями, тільки діти беруть в руки атрибут або надягають на голову шапочки і гра стає жвавіше).

Гра "Хто я?" (Працюючи над текстом, кожна дитина вибирає собі певного героя і представляє себе, уживаючи в роль за допомогою різного темпу, тембру, інтонації).

По-перше, вчитель встигає всіх оцінити, по-друге, бачить, як працюють над текстом (орфоепія мислення, наголоси, паузи, проблеми); по-третє, підвищується мотивація [25, с.10.];

Необхідно проводити серйозну роботу саме над переказом тексту, роботи над викладом. І сценічно - ігровий прийом дуже важливий. Після прочитання тексту, необхідно пропонувати показати все те, про що йдеться у творі, жестами, мімікою, позами. Діти досить легко з цим справляються, а відповідно, не будуть зазнавати труднощів при переказі або у викладі. Більш того, цей прийом дозволяє емоційно прийняти позицію кожного чинного героя і навчити дітей правильному моральному вибору [42, с.176-179].

Ще один прийом – інсценування. Цей прийом можна використовувати на уроках української мови та літератури, коли

проходить робота над складанням розповіді по серії сюжетних картинок. Кожній групі можна запропонувати придумати, чим закінчиться або як можна продовжити розповідь. Більш того, зіграти міні-виставу в класі. Таким чином, відбувається вивчення та засвоєння твору [40, с.381].

Отже, оглянувши ряд науково-педагогічної літератури ми розкрили зміст понять, та дали характеристику присвячених формуванню комунікативної компетентності.

Комунікативна компетентність – це характеристика особистості, яка охоплює сукупність знань, умінь, досвіду і особистісних якостей, що дає можливість успішно реалізувати мету спілкування і досягати взаєморозуміння між його учасниками.

Формуючи комунікативну компетентність, вивчення мови повинно розвивати вміння розуміти зміст, основну ідею, вчити створенню повноцінних висловлювань, що виражають знання про нього та його думки, почуття, наміри та виявляють здатність взаємодіяти з іншими, вибудовуючи їх відповідно до заяв. Школяр повинен вміти проявити себе, вести дискусію, імпровізувати під час інсценізації тощо.

Розглядаючи поняття, вчені визначили, що формування комунікативної компетенції визначає, що в процесі вивчення української мови та читання драматизація відбувається на кожному кроці. А найпродуктивнішим залишається все ж таки використання театральних елементів на уроках української мови та читання.

Використання елементів театральної діяльності на уроках початкової школи, переважно на уроках читання, де основним завданням, є поєднання елементів гри, театралізації та навчання. А це впливає на розвиток дітей, а серед засобів, що сприяють накопиченню комунікативної компетенції під час освітнього процесу.

РОЗДІЛ 2

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

1.2 Педагогічні умови формування комунікативної компетентності у молодших школярів засобами театральної діяльності.

В Державному стандарті початкової освіти були висвітлені ключові компетентності, на формування яких спрямовано освітній процес у початковій школі [41].

У типовій освітній програмі (мовно-літературна галузь), яка розроблена науковцями під керівництвом О. Я. Савченко [39], більш конкретно описано мету, завдання, очікувані результати та зміст освіти, яка забезпечує досягнення зазначених результатів.

Зокрема, курс мовно-літературної освіти має на меті розвинути особистість дитини використовуючи різні засоби мовної діяльності, формування комунікативної компетентності, як одної з інших ключових компетентностей, збагачувати школяра емоційно-чуттєвим досвідом, розвивати мовленнєво-творчі здібності.

При виконанні програмових завдань, можна досягнути мети, якщо:

- виховувати в молодших школярів позитивне ставлення до української мови та читання, позакласної літератури, покращувати своє мовлення;
- розвивати креативне мислення, творчі здібності.
- формувати навички читання і письма, коротко висловлюватися в діалозі, інсценізаціях.
- розвивати вміння опрацювати різні види джерел інформації;

- ознайомлювати школярів з різною тематикою творів, закликати практично застосовувати знання та засоби під час діяльності в різних мовних ситуаціях.

Мовно-літературна освіта умовно виділяє такі змістові лінії: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовні явища» [27].

Розробка методики формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі української мови та читання вимагає визначення педагогічних умов, що сприятимуть систематичній роботі формувати та вдосконалювати комунікаційне мовлення учнів на уроках української мови та читання із використанням засобів театральної діяльності. Загальне визначення цих понять є спрямоване на взаємодію освітніх процесів, рішення творчих завдань.

Започатковуючи експеримент, були визначені педагогічні умови ефективного формування комунікативної компетентності.

Щоб сформувати в молодших школярів комунікативну компетенцію, учитель має приділяти більше часу не тільки на вивчення того чи іншого мовного явища, а й включати молодшого школяра у відповідну театралізовану діяльність.

Отже, *першою умовою* було обрано використання вистави – казки. Першочерговий етап залучення до театру, пов'язаний переважно з виставами – казками. Злиття виражальних засобів ряду мистецтв ставить перед дитиною складні завдання. Одночасно молодший школяр вчиться використовувати міміку, жести, запам'ятовувати дійових осіб, роздивлятися декорації, слухати мову і музику.

Наступна педагогічна умова – використання ігор – драматизацій (ляльковий театр «під рукою», пальчиковий театр, німі ігри-імпровазації, інсценування творів).

Вимагають у зображенні, розігруванні в особам літературних творів зі збереженням послідовності епізодів. Сюжет гри, послідовність

подій, ролі, вчинки, мова героїв визначаються текстом літературного твору. Такі ігри відбуваються задалегіть заданим сюжетом і передбачають ролі, регламентовані межами авторського тексту. Потребують від дітей творчих здібностей, виразного мовлення, здатності швидко сприймати й усвідомлювати зміст літературного твору, вміння зберігти жвавість вражень, передавати їх при створенні образу героя, виражати до нього ставлення і почуття, що виникли на цій основі, користуючись при цьому рухами, жестами.

Третьою педагогічною умовою була включення молодших школярів у інсценування ситуацій, ігри на тему літературного твору діалогів між об'єктами природи або людьми, сюжетно – рольових сценок та ін (технології ритмізованого читання, рольові діалоги на основі тексту).

Ситуації, ігри на тему літературного твору прив'язані до сюжету і композиції конкретного твору. Вони можуть поєднувати події з різних джерел, довільно інтегруватися, передбачати нових героїв. Діалоги та сюжетно – рольові сценки виконуються за певним задумом дітей, який розкривається через відповідні події (сюжет, фабула) і розігрування ролей. Такі ігри пов'язані зі сферою людської діяльності й людських стосунків. Молодший школяр має по-своєму відтворити взаємини дорослих, створюючи спеціальні ігрові ситуації. А вибираючи певну роль має і відповідний цій ролі образ.

2.2 Стан комунікативної компетентності молодших школярів засобами театральної діяльності.

Завдання даного дослідження – виявити ефективність комплексу заходів, який спрямований на комунікативний розвиток, ефективний при використанні розробленого комплексу заходів, змістовною основою яких є творчі ігрові завдання, казкові і життєві ситуації, вправи, з

використанням методів активізації творчості. Для експерименту обрано учнів другого класу.

Проаналізувавши освітню програму для 2 класу «Мовно-літературну галузь. Українська мова та читання» є змістові лінії «Взаємодіємо усно», де за програмою (НУШ О.Я.Савченко) у навчальному плані маємо теми, в яких можна використати елементи театралізації на уроках розвитку мовлення та читання – «Скринька казок народів світу», «Українські народні казки» (робота з книжкою). Вибрано теми та вправи на основі підручника для 2 класу [О.Савченко, 37].

Започатковуючи експеримент, нами було виокремлено критерії та показники сформованості комунікативної компетентності молодших школярів у процесі української мови та читання засобами театральної діяльності.

У визначенні критеріїв урахувалися програмові вимоги, а також норми оцінювання знань та вмінь учнів, передбачені цими вимогами.

Було визначено такі критерії:

1. Когнітивний із показниками:

- компетентнісна орієнтованість на якості мовлення (правильність, усвідомленість, швидкість, виразність);
- компетентнісна орієнтованість на вербальні та невербальні засоби спілкування;
- компетентнісна орієнтованість на інтепретацію результатів сприймання.

2. Комунікативно-продуктивний із показниками:

- наявність комунікативних якостей мовлення;
- вміння правильно використовувати вербальні та невербальні засобів мовної діяльності

- вміння брати участь в діалозі, інсценізації, створювати короткі усні висловлювання.

3. Комунікативно-креативний із показниками:

- вміння доречно висловлювати власні думки, переказувати;
- вміння творчо використовувати вербальні та невербальні форми спілкування;
- вміння читання реплік персонажів, розігрування діалогів.

Дані показники є основа для визначення рівня сформованості комунікативної компетенції саме засобами театральної діяльності учнів у процесі української мови та читання: високий, достатній, середній, низький. Надаємо характеристику рівнів.

Високий рівень. Школяр компетентісно орієнтований на якості мовлення (правильність, усвідомленість, швидкість, виразність, використовує 85–95% (8-9 балів) лексичного запасу під час інсценізації, висловлювання, сюжетної гри, складання діалогу; уміє користуватися мовними засобами; володіє невербальними формами спілкування, самостійно може створювати діалоги, правильне інтонування тексту, доречно і творчо використовує під час драматизації, сценки тощо, використовує в опрацюванні літературних творів та правильно вживає їх у спілкуванні під час будь-якої театральної діяльності або ситуації.

Достатній рівень. Школяр компетентісно орієнтований на якості мовлення (правильність, усвідомленість, швидкість, виразність, використовує 70–85% (6-7 балів) лексичного запасу під час інсценізації, висловлювання, сюжетної гри, складання діалогу; уміє користуватися мовними засобами; володіє невербальними формами спілкування, самостійно може створювати діалоги, правильне інтонування тексту, доречно використовує під час драматизації, повторює за однокласниками обговорення літературних творів.

Середній рівень. Учень компетентісно орієнтований на якості мовлення (правильність, усвідомленість, швидкість, виразність),

використовує 50–69% (4-5 балів) лексичного запасу під час інсценізації, висловлювання, сюжетної гри; допускає помилки у висловлюваннях, діалогів; недостатньо навичок із невербальними засобами спілкування; обмежено та не зовсім правильно читає репліки літературних творів, та казкових героїв.

Низький рівень. Учень не вмiє користуватися комунікативними якостями мовлення (правильність, точність, швидкість, виразність та ін.); використовує до 49 % (3 бали) лексичного запасу під час інсценізації, діалогу, він не може розкрити тему й обґрунтувати свою думку, тільки створювати короткі усні висловлювання; недостатньо правильне використання невербальних засобів спілкування .

Щоб виявити рівні сформованості комунікативної компетентності засобами театральної діяльності учнів у процесі уроків з української мови та читання до визначених показників було розроблені діагностичні завдання. Матеріал використаного в дослідженні представлено в додатку А. Продемонструємо:

Критерій: когнітивний

Показник: компетентісна орієнтованість на якості мовлення (правильність, усвідомленість, швидкість, виразність)

Завдання 1. Продовжити діалог за твором, який попередньо був прослуханий.

Мета: наявність комунікативних якостей мовлення;

Матеріал: сюжетно-рольова сценка (вірш): «В їдальні» Лідія Повх.

Процедура виконання: учневі пропонується прослухати даний вірш.

Завдання перед першим прослуховуванням: прослухавши вірш, визначіть, між ким відбулася розмова.

Завдання для другого прослуховування: Прослухавши вірша, озвучте слова одного з головних героїв: .

Завдання після другого прослуховування: розіграти розмову між дітьми [37, с.8-9].

Показник: компетентісна орієнтованість на вербальні та невербальні засоби спілкування;

Завдання 1. Читання тексту. Мета: виявити в учнів вміння виразно читати твір учнями. Матеріал: В.Сухомлинського «Як Наталка в лисиці хитринку купила».

Виконання:

1. Школяр читає твір про себе, визначає засоби виразності.
2. Далі читання твору з інтонацією та жестами.
3. Фіксування результатів [37, с.10-11].

Завдання 2. Опрацювання вірша.

Мета: визначити рівень вміння володіння невербальними засобами виразності. Матеріал: Анатолія Костецького «Батьківщина»:

Процедура виконання:

1. Школяр читає вірш про себе, потім готується до читання вголос до однокласником.
2. Читання вірша учнем виразно із використанням невербальних засобів.
3. Фіксація результатів[37, с.54].

Завдання 3. Мета: вміння правильно використовувати вербальні та невербальні засобів мовної діяльності.

Процедура виконання. Вчитель використовуючи мультимедійні технології пропонує подивитися, наприклад, вирази настрою на обличчі, які часто використовуються у мережі Інтернету. Школярі, розглядаючи малюнки копіюють схожий настрій. Інші - відгадують.

Показник: компетентісна орієнтованість на інтепретацію результатів сприймання.

Мета: виявлення умінь правильно та швидко відтворити почуте.

Завдання 1. Після опрацювання тексту придумати діалог та відтворити її із засобами «лялькового театру під рукою».

Матеріал: Українська народна казка «Кіт та пес» [37,с.29].

Завдання 2. Відтворити прочитаний вірш у формі ритмізованого читання.

Матеріал: Вадима Скомаровського «Казкові шати» [37,с.60].

Критерій: комунікативно-продуктивний

Показник: наявність комунікативних якостей мовлення.

Завдання 1. Переказати коротко твір. Мета: виявити комунікативні якості. Матеріал: Зірки Мензалюк «Золоте серце».

Процедура: Учень читає твір у голос, а потім про себе.

1. Короткий переказ твору.
2. Відповідає на запитання по головному герою.
3. Розповідає від імені головного героя, використовуючи маски [37, с.35].

Показник: вміння правильно використовувати невербальні засоби мовної діяльності.

Завдання 1. Змінити наголос у словах.

Мета: визначити вміння вміння вживати логічні наголоси.

Процедура виконання. Школяреві пропонується 10 речень, де потрібно правильно вставити логічний наголос, та спробувати вимовити. Наприклад, «Марина садить квіти». Учневі пропонується так відповісти на питання, щоб відповідь була доречною: «Що робить Марина?», «Марина що садила?», «Хто саджає квіти?». Школяр повинен кожного разу міняти наголоси кожного разу [37, с.23].

Завдання 2. Хто скоромовку швидше промовить?

Мета: визначити уміння контролювати темп мовлення і силу голосу.

Процедура виконання. Учням пропонуються прочитати скоромовки, промовляти їх спочатку повільно і тихо, потім швидко і голосніше [37, с.27-28].

Завдання 3. Улюблена книжка.

Мета: вміння школярів розповідати емоційно, використовуючи невербальні засоби.

Процедура виконання: пропонуються дітям позповісти використовуючи невербальні засоби, про свою улюблену книжку [19].

Показник: вміння брати участь в діалозі, інсценізації, створювати короткі усні висловлювання

Завдання 1. Складання сценки на основі прочитаного твору

Мета: виявити вміння висловлюватися, використовуючи невербальні засоби, підручний матеріал.

Матеріал: Українська народна казка «Вовк та собака»

Процедура: учень зачитує казку та складає діалог, об'єднується з однокласниками в групи, для його розігрування, використовуючи при цьому підручний матеріал, який буде використовуватися в новій сцені [37,с.36].

Критерій: комунікативно-креативний

Показник: вміння доречно висловлювати власні думки, переказувати.

Завдання 1. «Покажи сценку»

Мета: правильність інсценізування, обмінюватися почуттями, переживаннями, емоційно та змістовно виражати емоції. Дітям пропонується розіграти ряд ситуацій

1. Два хлопчика посварилися - допоможи стати їм друзями.
2. Тобі дуже б хотілось отримати ту іграшку, що і у однокласника - попроси його.
3. Ти знайшов на вулиці слабого, замученого котика - пожалій його.

4. Ти буже образив свого друга – спробуй попросити пробачення.

Завдання 1. Мета: вміння творчо використовувати вербальні та невербальні форми спілкування.

Процедура виконання: «Увійди в образ»

Учень проходить на середину «сцени» і виступає в образі певного героя, інші вгадують, хто це.

Показник: вміння читання реплік персонажів, розігрування .

Головні герої казки – на передньому плані, хор на задньому, вони плескають по колінам говорячи хором репліки: (уривок авторської казки «Три ведмеді і дівчинка»).

Хор: Одного разу жили три ведмеді! Три ведмеді! Три ведмеді!

(Виходить Ведмідь-тато)

Хор: Це тато-Ведмідь! Тато-Ведмідь! Тато-Ведмідь!

Ведмідь-тато: Я Тато-Ведмідь!

Мама-ведмідь: Їжте кашу! Пийте молоко!

Хор: Їжте кашу! Пийте молоко! Каша! Молоко! [27, 167-189].

(Приклади у вигляді невеликого сценарію представлено в додатку Б).

Завдання 2. Мета: визначити рівень володіння інсценізувати нескладні сценки, зіграти казкових героїв.

Білка: Ау, Ведмідь! Ти що ночами робиш?

Ведмідь: Я-то? Так їм.

Білка: А вдень?

Ведмідь: І вдень їм.

Білка: А вранці?

Ведмідь: Теж їм.

Білка: Ну, а ввечері?

Ведмідь: І ввечері їм.

Білка: А коли ж ти не їси?

Ведмідь: Так коли ситий буваю.

Білка: А коли ти ситий буваєш?

Ведмідь: Так ніколи. [36, 34-39]

Згідно з дослідженням застосування театральних засобів (як і зазначено в Державному стандарті початкової загальної освіти дозволить:

- орієнтуватися молодшим школярам в шкільному середовищі, уміння правильно використовувати невербальне спілкування
- сміливість і чіткість під час виступу на імprovізі́йній сцені.
- формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей.
- розвиток мовленнєво-творчих здібностей.

Діагностика визначення сформованості комунікативної компетентності проводилась протягом місяця у Червономаяцькій ЗПЗСО, учнів 2 класу.

Інструктаж. Порядок проведення:

Дослідження проводиться з молодшими школярами, вчитель оголошує завдання, які потрібно зробити. Запрошується помічник вчителю для фіксування результатів кожної методики всіх учнів. Учні повинні виконати всі завдання. Оцінюється умовно по 3 бали кожен рівень, відповідно фіксується у таблиці, згідно правильності виконання.

Перед методикою визначення сформованості комунікативної компетентності учитель зачитує інструктаж проведення.

«Зараз ми з вами пограймося. А ведмедик Теді слідкуватиме за кожним із вас, як виконуєте завдання».

3. Обробка даних:

Кожна методика умовно оцінюється в 3 бали, 3 бали – високий рівень, 2 бали – достатній рівень, 1 бал середній рівень, 0 балів – низький рівень.

Високий рівень – 8-9 балів, достатній – 6-7 балів, середній – 3-5 балів, низький 3 бали.

Опишемо далі когнітивні фактори сформованості комунікативної компетентності засобами театральної діяльності. В результаті отримуємо 9 показників:

- компетентнісна орієнтованість на якості мовлення (правильність, усвідомленість, швидкість, виразність);
- компетентнісна орієнтованість на вербальні та невербальні засоби спілкування;
- компетентнісна орієнтованість на інтепретацію результатів сприймання;
- наявність комунікативних якостей мовлення;
- вміння правильно використовувати вербальні та невербальні засобів мовної діяльності;
- вміння брати участь в діалозі, інсценізації, створювати короткі усні висловлювання.
- вміння доречно висловлювати власні думки, переказувати;
- вміння творчо використовувати вербальні та невербальні форми спілкування;
- вміння читання реплік персонажів, розігрування діалогів.

У таблиці 2.1 висталено бали за кожний показник критерія.

Таблиця 2.1

Таблиця визначення сформованості комунікативної компетенції за трьома критеріями (у балах) на константуальному етапі

ІІБ учня	Визначення рівня (Бали)											
	К1				К.П.2				К.К.3			
	П 1	П 2	П 3	С	П 1	П 2	П 3	С	П 1	П 2	П 3	С
Баранова Є.	3	1	2	6	1	1	2	4	1	2	3	6
БондарчукА.	3	1	1	4	2	2	1	5	1	1	2	4

Продовження табл. 2.1

Волчанська О.	1	1	2	4	1	3	2	6	1	1	3	5
Гануленко О.	1	2	2	5	1	1	2	4	2	3	3	8
Годунок Д.	0	1	3	4	1	1	2	4	1	1	3	5
Іушина Д.	1	3	1	5	1	2	1	4	1	3	3	7
Котикова А.	1	1	3	5	1	2	1	4	1	2	3	6
Коробка С.	2	1	1	4	1	3	2	6	1	1	2	4
Кузьменко З.	1	1	1	3	2	2	1	5	1	1	1	3
Лепченко С.	1	1	2	4	1	1	1	3	3	1	1	5
Мамчиць Д.	2	1	1	4	1	2	2	5	1	1	3	5
Проуторов Н.	3	1	1	5	1	3	3	7	1	1	3	5
Руденко Д.	1	1	1	3	1	1	3	4	1	1	3	5
Рязанцев О.	1	1	1	3	2	2	1	5	1	1	2	4
Фатєєва А.	1	2	1	5	1	1	1	3	1	1	2	4
Чеханцов Є.	1	1	1	3	3	3	1	7	1	1	2	4

Результати таблиці свідчать, що високого і середнього рівня сформованості невисокі бали, середнього і високого – значно більше балів. У таблиці 2.2 розглянемо результати кожного з рівнів.

Таблиця 2.2.

Результати сформованості рівнів комунікаційної компетентності засобами театральної діяльності за когнітивним критерієм (константувальний етап (у %))

Рівні	Показники			
	П 1	П 2	П 3	X
високий	0	0	9,5	9,5

достатній	6	15,5	25	15,5
середній	69	69	56	65
низький	25	15,5	9,5	17

Дана таблиця кількісної характеристики рівнів сформованості комунікативної компетентності школярів засобами театральної діяльності за когнітивним критерієм, маємо що середній рівень (65 %) та низький (17 %) домінують. Високого рівня лише $\chi = 9,5$ %, достатнього – 15,5 %. Говорячи про кількісні результати всіх показників за когнітивним критерієм, найбільшим когнітивним критерієм був одержаний відсоток за показником компетентнісна орієнтованість на якості мовлення (правильність, усвідомленість, швидкість, виразність.

Тобто, аналізуючи таблицю можна сказати, частіше всього, вчитель акцентує частіше увагу на механічне читання, або виконання вправ, мало використовує для формування комунікативної компетенції жести, міміку, невербальні засоби спілкування.

Розглянемо результати, які були отримані за другим критерієм – комунікативно-продуктивним (таблиця 2.3.)

Таблиця 2.3.

Результати сформованості рівнів комунікаційної компетентності засобами театральної діяльності за комунікативно-продуктивним критерієм (константувальний етап (у %))

Рівні	Показники			
	П 1	П 2	П 3	X
високий	0	0	15,5	15,5
достатній	30	19	57	34
середній	45	56	65	55,3
низький	25	45	60	43,3

Дана таблиця кількісної характеристики рівнів сформованості комунікативної компетентності школярів засобами театральної

діяльності за комунікативно-продуктивним критерієм, маємо що середній рівень (55,3%) та низький (43,3 %) домінують. Високого рівня лише $\chi = 15,5$ %, достатнього – 34%. Говорячи про кількісні результати всіх показників за комунікативно-продуктивним критерієм, одержаний відсоток за показником: вміння брати участь в діалозі, інсценізації, створювати короткі усні висловлювання.

Тобто, аналізуючи таблицю можна сказати, частіше всього, майже не використовують прийоми драматизації, створювати діалоги з елементами театралізації. Розглянемо таблицю 2.4 другого критерію.

Таблиця 2.4.

Результати сформованості рівнів комунікаційної компетентності засобами театральної діяльності за комунікативно-креативним критерієм (константувальний етап (у %))

Рівні	Показники			
	П 1	П 2	П 3	X
високий	23	14	16	28
достатній	18	16	10	30
середній	34	34	32	37
низький	25	36	42	45

Дана таблиця кількісної характеристики рівнів сформованості комунікативної компетентності школярів засобами театральної діяльності за комунікативно-креативним критерієм, маємо що середній рівень (37 %) та низький (45 %) домінують. Високого рівня лише $\chi = 28$ %, достатнього – 30 %. Говорячи про кількісні результати всіх показників за комунікативно-креативним критерієм був одержаний високий відсоток за показником -вміння читання реплік персонажів, розігрування діалогів.

Тобто, аналізуючи таблицю можна сказати, школярі майже не вміють самостійно творчо інтепретувати після прочитаного, використовувати прийоми фантазування.

Загальні кількісні результати сформованості мовленнєвої культури учнями початкової школи в процесі літературного читання подано в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Результати рівнів сформованості комунікативної компетентності засобами театральної діяльності

Рівні	Показники			
	К 1	К 2	К 3	Х
Високий	5	26	3	13,5
Достатній	10	16	19	20,2
Середній	31	12	37	37,1
Низький	54	47	41	49,1

За результатами таблиці, бачимо, що високий рівень сформованості комунікативної компетентності учнів початкової школи засобами театрального мистецтва є 13,5 % учнів.

Отже, на першому етапі бачимо низькі та середні результати роботи вчителів, а це означає, що сучасний вчитель недостатньо використовує для формування комунікативної компетентності театральні засоби діяльності, і це послугувало розроблення та впровадження експериментальної методики.

2.3 Реалізація методики для формування комунікативної компетенції через засоби театралізованої діяльності.

Зазначемо, що ефективність експериментальної методики формування комунікативної компетентності на *формуальному етапі*

засобами театральної діяльності може бути реалізовані тільки використовуючи різні види роботи.

Використання сучасних технологій з елементами театралізації на уроках української мови та читання в початковій школі буде ефективним при дотриманні наступних педагогічних умов:

- використання театралізованих ігор;
- використанням технологій ритмізованого читання, лялькового театру «під рукою», елементи рольової гри.
- включення молодших школярів у інсценування ситуацій, діалогів між об'єктами природи або людьми, жанрових сценок та ін.

Згідно з дослідженням застосування театральних засобів (які зазначено в Державному стандарті початкової загальної освіти (НУШ) дозволить [40]:

- орієнтуватися молодшим школярам в шкільному середовищі, уміння правильно використовувати невербальне спілкування.
- сміливість і чіткість під час виступу на імprovізі́йній сцені.
- формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей.
- розвиток мовленнєво-творчих здібностей.

Комплексно використовуючи різні види технологій можливо отримати позитивні результати експерименту. У початкових класах найбільше використовують саме інсценізацію, декламування :

- гра-імітація дій та емоцій людини, (виглянула хмарка – діти почали ховатися від дощику: а потім зрадівши, плескали і танцювали);
- гра-імітація образу героя (куций зайчик йде до своєї нори, засмучений ведмідь чимчикує до свого вулика з медом);

- гра-імпровізація з використанням медіапродуктів («Веселий їжачок»);
- гра - пантоміма з головним персонажем («Лисичко-Сестричка-потанцюй ...») [37,с. 43];
- імпровізаційна гра за творами, віршами, елементів вправ (О.Олесь «Ялинонька»);
- діалоги за ролями («Червона Шапочка», «Маленька дівчина та троє ведмедів»);
- фрагментарне інсценування казок («Три ведмеді», «Попелюшка») [48];
- драматизація з двома героями казки («Рукавичка») і авторським текстів (І. Франко «Фарбований лис»);
- пальчиковий театр [42 с.34-42].

Ритмізований театр або ритмізоване читання – завдання з використанням джазових рухів або ритмізованої казки. Для інсценізації казок або завдання можна використовувати джазові ритми. Джазові інсценізації допомагають навчати школярів ритму, інтонації, темпу мовлення. Для молодших школярів пропонується завдання, сценарії відомих казок, де можна використовувати як підсумкові уроки після прочитаного. Ритмізовані вистави можна використовувати у формі джазових ритмів та інсценізуються у супроводі дитячого хору та оркестру. Такий музичний ансамбль створюється для того, щоб задіяти якомога більше школярів у втілення казки з метою, насамперед, формування комунікативної компетенції, оскільки казка містить безліч цінних мовленнєвих зразків та, по-друге, з метою поліпшення самої інсценізації казки, створення святкової атмосфери незвичайності та емоційної насиченості [14]. Для реалізації ритмізованої вистави частіше всього використовується на уроці або в позакласному заході, твори або казки, які добре засвоєні школярами. Вчитель ретельно підбирає

найбільш популярні казки з яскравими образами їх героїв, масовими сценками, невеликими та простими репліками. Головні герої казки – на передньому плані, хор на задньому, вони плескають по колінам, говорячи хором репліки:

(уривок казки «Червона Шапочка»)

Хор: Одного разу жили три ведмеді! Три ведмеді! Три ведмеді!

(Виходить Ведмідь-тато)

Хор: Це тато-Ведмідь! Тато-Ведмідь! Тато-Ведмідь!

Ведмідь-тато: Я Тато-Ведмідь!

Мама-ведмідь: Їжте кашу! Пийте молоко!

Хор: Їжте кашу! Пийте молоко! Каша! Молоко! [49, с.132-242].

Приклади ритмізованої вистави у вигляді невеликого сценарію представлено в додатку Б.

Інсценування ситуацій, діалоги за ролями.

Великий інтерес на уроках викликає включення молодших школярів у складанні сюжетно-рольових сценок. Цей матеріал допомагає не тільки в цікавій формі знайомити учнів з навчальним матеріалом, а й сформувати комунікативну компетентність. Використовують такий матеріал на різних етапах уроку: під час перевірки домашнього завдання, при вивченні нового матеріалу, при його закріпленні.

Наприклад, розігрується такий діалог білки і ведмедя:

Білка: Ау, Ведмідь! Ти що ночами робиш?

Ведмідь: Я-то? Так їм.

Білка: А вдень?

Ведмідь: І вдень їм.

Білка: А вранці?

Ведмідь: Теж їм.

Білка: Ну, а ввечері?

Ведмідь: І ввечері їм.

Білка: А коли ж ти не їси?

Ведмідь: Так коли ситий буваю.

Білка: А коли ти ситий буваєш?

Ведмідь: Так ніколи...[25,34-37]

Прийом «Фантастичне продовження»

Учитель називає якусь нереальну подію, потрібно її придумати, та спробувати інсценізувати. Наприклад: замукала корівка, виросла тополя, прилетіла муха. Потрібно дофантазувати як об'єднати всі словосполучення, створити казку та розіграти в ролях.

Прийом «Перевтілення», реалізується тим що учень використовуючи фантазію перевтілюється в предмети:

а) вареник від імені бабусі; онуки Варвари; кота Матроскіна;

б) в грушу від імені гусениці, яка висить на гілці; сливу, яка лежить під деревом.

Прийоми фантазування, описані Дж. Родарі, описаних в «Граматичі фантазії», успішно використовуються як елементи вправ мови чи читання. Відомі: «Водні кола», «Біном фантазії», «Довільний префікс», «Що потім?» «Продовжити фантазію», , «Казковий салат», «Казка навиворіт». Наприклад:

1. Створити кальки-казки з відомої.

2. Переплести події різних казок та створити свою власну [47, с.56-64].Ігри – ситуації «Змалюй прислів'я».

Мета: розвинути вміння використовуючи невербальні засоби спілкування; Дітям пропонується за допомогою жестів, міміки низки прислів'їв. «Покажи сценку»

Мета: розвинути вміння вступати в розмову, обмінюватися почуттями, переживаннями, емоційно і змістовно виражати свої думки, використовуючи міміку і пантоміму. Дітям пропонується розіграти ряд ситуацій

1. Дві дівчинки голосно сварилися – потрібно помирити.

2. Якщо хочеш таку іграшку, як і в твого однокласника попроси тільки.
3. Ти побачив замучене лисеня – пригорни маленького.
4. Ти не виконав обіцянку перед другом - попроси вибачення
5. Ти загубив свої речі – підійди до мами і запитай, чи бачила вона їх.
6. Ти прийшов до аптеки - попроси ліки для свого братика.
7. Дівчата грають в «скалки»- попроси, щоб тебе взяли до гри. Що робитимеш, якщо вони не приймуть [48]?

«Передача почуттів» Мета: розвивати розуміння настрою інших, розвивати емоційну сферу дитини. Учитель демонструє способи невербального заохочення, осуду або покарання. Діти повторюють і відгадують: Погладить по голові, поплескати по плечу, похитати головою, пригрозити пальцем, послати повітряний поцілунок, притиснути до себе, потріпати ласкаво волосся.

Отже, розроблені методики формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі української мови та читання, визначили педагогічні умови, що сприяли систематичній роботі формувати та вдосконалювати комунікаційне мовлення молодших школярів на уроках української мови та читання з використанням засобів театральної діяльності. Провідними елементами театралізованої діяльності були в нашому дослідженні: ігрові мовленнєві ситуації, інсценізація, розігрування діалогів. Виявили рівні сформованості комунікативної компетентності засобами театральної діяльності молодших школярів у освітньому процесі, визначили показники, та розробили діагностичні завдання.

2.4 Аналіз результатів експериментальної роботи з теми дослідження

В Червононогаяцькій ЗПЗСО була проведена експериментальна робота по методиці формуванні комунікативної компетентності

засобами театральної діяльності, в освітній діяльності української мови та літературного читання в початковій школі

На завершальному етапі експерименту перевірили ефективність дослідження розробленої методики. Для визначення рівня сформованості комунікативної компетентності після введення елементів вправ, ігор-драматизацій, розігрування, було проведено повторне завдання, яке використовувалося на початку експерименту на константувальному етапі.

За таблицею 2.6 було визначені зміни (кількісні, якісні) рівнів сформованості за трьома критеріями.

Таблиця 2.6.

Визначення сформованості комунікативної компетентності на завершальному етапі

ПІБ учня	Визначення рівня (Бали)											
	К1				К.П.2				К.К.3			
	П 1	П 2	П 3	С	П 1	П 2	П 3	С	П 1	П 2	П 3	С
Баранова Є.	3	1	2	6	3	3	2	8	3	2	3	6
Бондарчука.	3	2	1	6	3	3	1	7	3	1	2	4
Волчанська О.	1	3	2	6	2	3	3	8	3	1	3	7
Гануленко О.	1	3	2	6	1	3	2	6	3	3	3	9
Годунок Д.	3	1	3	7	1	3	2	6	3	1	3	7
Іушина Д.	3	3	1	7	3	2	1	6	3	3	3	9
Котикова А.	3	1	3	7	3	2	1	6	3	2	3	8
Коробка С.	2	3	1	6	3	3	2	8	3	3	2	8
Кузьменко З.	3	1	1	5	3	2	1	6	3	3	1	6
Лепченко С.	1	3	2	6	3	3	1	7	3	3	1	7
Мамчиць Д.	2	3	1	6	3	2	2	7	3	3	3	9
Проуторов Н.	3	1	1	5	1	3	3	7	3	1	3	7
Руденко Д.	1	3	1	5	3	3	3	9	3	3	3	9

Рязанцев О.	3	1	1	5	3	2	1	6	2	2	2	6
Фатеева А.	3	2	1	6	3	3	1	7	3	2	2	7
Чеханцов Є.	1	2	1	4	3	3	3	9	3	3	2	8

Проаналізувавши таблицю, ми бачимо, що рівень сформованості значно збільшився:

- за когнітивним критерієм: високого – 0 школярів, достатнього – 11 школярів, середнього – 1 школяр;
- за комунікативно-продуктивним критерієм: високий – 5 дітей, достатній – 11 дітей, середній – 0 дітей, низький – 0 дітей.
- комунікативно-продуктивний критерій: високий – 7 дітей, достатній – 7 дітей, середній – 1 дитина, низький – 0 дітей.

На основі таблиці 2.7 візьмемо результати зведеного середнього балу кожного критерію:

Таблиця 2.7.

Рівні сформованості комунікативної компетенції засобами театральної діяльності на контрольному етапі (%)

Рівні	Показники			
	К 1	К2	К3	X
Високий	40	70,2	44	51,4
Достатній	30	54	44	43
Середній	32	0	12	15
Низький	0	0	0	0

За результатами таблиці 2.7 бачимо, що високий рівень сформованості комунікативної компетентності учнів початкової школи засобами театрального мистецтва на когнітивному рівні – 13,5 % учнів, а на контрольному етапі – 51,4 %.

Експериментально було встановлено, що в школярів 2 класу домінують низький і середній рівні сформованості комунікативної компетентності. На формуючому етапі були реалізовані вправи з

використанням театральної діяльності. Використовували ігри-імітації, рольові діалоги, ігри-імпровазації з розігруванням сюжету і ін.

На контрольному етапі було проведено повторне дослідження рівня сформованості комунікативної компетенції, воно показало переважання високого і середнього рівнів. Таким чином, розроблена і реалізована нами система вправ, які проводилися на уроках української мови та читання з використанням засобів театральної діяльності, є ефективною у формуванні комунікативної компетентності школярів і практично значущою.

Отже, отримані результати на початку дослідження та в кінці, свідчать про ефективність реалізованої методики.

ВИСНОВКИ

Вивчення теоретичних засад формування комунікативної компетентності у молодших школярів засобами театральної діяльності та визначення педагогічних умов процесу дозволили зробити такі висновки:

1. Аналіз науково–педагогічної і психологічної літератури з формування комунікативної компетентності дозволяє зробити висновок щодо різноманітності поглядів учених на зміст, структуру, шляхи формування та недостатню розробку питання щодо формування комунікативної компетентності саме засобами театральної діяльності. Формування комунікативної компетентності розглянули різні точки зору поняття компетентність, комунікативна компетентність, театральна педагогіка, діяльність.

2. На підставі аналізу наукових джерел, присвячених формуванню комунікативної компетентності, можна зробити таке узагальнене визначення:

Комунікативна компетентність – це характеристика особистості, яка охоплює сукупність знань, умінь, досвіду і особистісних якостей, що дає можливість успішно реалізувати мету спілкування і досягати взаєморозуміння між його учасниками. Під *театральною педагогікою* найчастіше розуміють процес встановлення особистості за допомогою драматизації, інсценізації та інших інноваційних засобів залучення та включення молодших школярів до театального мистецтва. Під поняттям *театралізована діяльність* розуміють як можливість розкриття творчого потенціалу дитини, виховання творчої спрямованості особистості.

У педагогіці та психології формування комунікативної компетентності розглядається чинником що розвиває у молодшого школяра:

3. Були визначені умови, критерії та рівні сформованості комунікативної компетенції у молодших школярів 2 класу для подальшого дослідження. Успішне формування комунікативної компетенції здійснюється при створенні певних умов: полягає у тому, що у дослідженні обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови: використання вистави – казки, використання ігор – драматизацій (ляльковий театр «під рукою», пальчиковий театр, німі ігри-імпровазації, інсценування творів, було включення молодших школярів у інсценування ситуацій, ігри на тему літературного твору діалогів між об'єктами природи або людьми, сюжетно – рольових сценок та ін (технології ритмізованого читання, рольові діалоги на основі тексту).

4. За допомогою запропонованих вправ було досягнуто мети дослідження, використовуючи театральні засоби молодші школярі сформували комунікативну компетентність, а саме навчились створенню повноцінних висловлювань, розумінню змісту твору, змогли проявити себе, та імпровізувати під час інсценізації, доречно використовувати мовні засоби для вирішення різноманітних комунікативних завдань, будувати монолог, діалогічну форму мовлення, враховувати різні думки та прагнути узгодити різні позиції у співпраці, формулювати власну думку та позицію, розширився лексичний запас, оволоділи інтонацією, вимовою, підтекстом, сформували навички самопрезентації, виробили вміння працювати в групі.

Результати дослідження дозволили досягти визначених мети й завдань. Отримані результати доводять необхідність подальшого теоретичного та експериментального дослідження цієї проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алифанова Е. М. Формування комунікативної компетенції дітей дошкільного та молодшого шкільного віку засобами театралізованих ігор./ Е. М. 1. Алифанова.- Дисс. канд. пед. наук. Волгоград, 2001, - с.232.
2. Вашуленко М. С. Компетентнісний підхід до перевірки мовних и мовленнєвих знань молодших школярів./М.С.Вашуленко.- Початкова школа, 2009. № 1. -С. 16.
3. Выготский Л. С. Собр. соч. В 6 т. Т.1,2,3. Москва : Просвещение, 1982.
4. Волков Б.С. Психология младшего школьника / Б.С. Волков: уч. пос.- Москва : Педагогическое общество, 2010. -128 с.
5. Вторнікова Ю. С. Комунікативна компетентність у структурі ключових компетентностей громадян Європи. Витоки педагогічної майстерності : збірник наукових праць. Полтава, 2011, -С. 88-94.
6. Дзюїна Є.В.Театралізовані уроки і позакласні заходи на уроках читання та мови/ Є.В. Дзюїна. - М.: ВАКО, 2006. - 176 с.
7. Григор'єва Т. Г., Усольцева Т. П. Основи конструктивного спілкування./ Т. Г.Григор'єва, Т.П. Усольцева.: Хрестоматія.- Харків.Досконалість, 2012. -342 с.
8. Гудзик І. Ф. компетентнісного орієнтоване навчання російській мові в початкових класах (у школах з українською мовою навчання). Чернівці/ І.Ф. Гудзик.: Видавничий дім «Букрек», 2007.- 496 с.
9. Гутевіч В. А. Технологія медіаосвіти в навчанні молодших школярів. Молодий вчений. 2017. №3.1.- С. 53-543.

10. Дічківській І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посібник / І.М. Дічківська. - К .: Академвидав, 2018. - 352 с.
11. Державний стандарт початкової загальної освіти[електронний ресурс] Режимдоступу:<http://dano.dp.ua/attachments/article/303/Державний%20стандарт%20початкової%20освіти.pdf>.
12. Дівакова І. І. Інтерактивні технології навчання у початкових класах/ І. І. Дівакова.- Тернопіль : Мандрівець, 2017. -180 с.
13. Засоби театрального мистецтва педагогічної діяльності: Методичні рекомендації/ Под ред. Н.В. Сергєєвої. - Київ: Хорив, 2018. - 45 с.
14. Каніліна, Л.В. Після уроків: Метод.посіб.для позак.роботи на початковому етапі загальноосвіт.шк.У трьох кн.Кн.1/Л.В.Каніліна, І.В.Самолюкевич, Л. І. Березенська, - Харків: Веста:Видавництво «Ранок», 2012.-192 с.
15. Колесникова О.А. Рольові ігри в навчанні української мови / О.А. Колесникова // Уроки мови в школі, 2016. - № 4. - С. 14 - 16.
16. Климова, Т.А. Театральна педагогіка / Т.А. Климова, Є.І. Косинець //Початкова школа. - 2015. - № 11. - С. 34-39.
17. Кравцева, Н. В. Використання прийомів театральної педагогіки на уроках літературного читання / Н.В. Кравцева // Молодий вчений. - 2017. - №15.2. - С. 99-102. Режим доступу: URL <https://moluch.ru/archive/149/41633/>.
18. Лапіна О.А. Шкільна театральна педагогіка -досвід міждисциплінарного синтезу. Збірник матеріалів конференції. Серія «Symposium», випуск 22. СПб .:Санкт-Петербурзьке філософське товариство, 2010.
19. Любинський, І.Л. Театр для дітей [Електронний ресурс]/І.Л. Любинський. - Режим доступу: URL <https://moluch.ru/archive/149/41633/>.
20. Матюхіна М.В. Мотивація навчання молодших школярів / М.В. Матюхіна. - М .: Педагогіка, 2016. - 144 с.

21. Маркова А.К. Формирование мотивации учения: Кн. для учителя / А.К. Маркова . – М.: Просвещение, 2012. – 192 с.
22. Нікітін С.В. Роль театральної педагогіки в становленні і розвитку особистості учня / С.В. Нікітін, Е.В. Кузнецов // Педагогіка: традиції та інновації: матеріали міжнар. науч. конф. - Харків: Два вчителя, 2018. - С. 20 - 22.
23. Некрасова Л.М. Театр як вид мистецтва і його можливості у вихованні школярів / Л.М. Некрасова. - Електронний ресурс.- Режим доступу: <http://www.art-education.ru/>
24. Полікарпова Ю.О. Інноваційні педагогічні технології у викладанні Української мови студентам магістратури. - Електронний ресурс.- Режим доступу: <http://www.academia.edu/1613464/>
25. Надолинский, Т.В. Ігри-драматизації на уроках музики/Т.В. Надолинский. - М.: Владос, 2003. - 143 с.
26. Нікітін, С.В. Роль театральної педагогіки в становленні і розвитку особистості учня / С.В. Нікітін, Е.В. Кузнецов // Педагогіка: традиції та інновації: матеріали міжнар. наук. конф. Т. I. – Львів: Свितязь, 2013. - С. 20-22.
27. Нова українська школа:основи Стандарту освіти. Львів,2018.-64 с.
28. Нікітіна, А.Б. Шкільна театральна педагогіка в контексті сучасної української освіти / А.Б. Нікітіна // Учительська газета. –2018. – 11 груд., 2018. - №. 50.
29. Пеня, Т.Г. Театральна педагогіка та розвиток особистості / Т.Г. Пеня // Мистецтво та освіта., 2011. - № 1. - С. 23-28.
30. Петрова, Е. Театралізовані ігри Мистецтво та освіта ,2011. - № 1. - С. 23-28.
31. Петрова, Е. Театралізовані ігри / Є. Петрова. - Початкова школа. - 2011. - № 4. - С. 32-39.

32. Полякова, Т. М. Театр и педагогічна освіта: розвиток творчої особистості: монографія / Т.М. Полякова. - СПб.: СПБАППО, - 2009. - 120 с.
33. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології / О. І. Пометун: Наук.метод. посібн. Київ : Видавництво А.С.К., 2019. -192 с.
34. Пометун О.І. Теорія і практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2012.- С. 16-25.
35. Розвиток культури сприйняття: метод. рекомендації / А.Б Нікітіна. Режим доступу: <http://alexandranikitina.wix.com/alexandranikitin>.
36. Розвиток творчої активності школярів / Під ред. Матюшкина А.М. - М .: Педагогіка,- 2012. - 210 с.
37. Савченко О.Я. Українська мова та читання: Підручник для 2 класу: ЗЗСО (у 2-х частинах): Частина 1//О.Я Савченко – К. УОВЦ «Оріон».-2019, – 144с.:іл.
38. Сетрукова, Л. Театральна педагогіка в школі / Л. Сетрукова // Педагогіка. - 2010 . - № 4. - С. 121-123.
39. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти під керівництвом Савченко О.Я.- Режим доступу : http://www.makarivlyceum.edukit.kiev.ua/nush/tipovi_osvitni_programi/
40. Соловйова, І.А. Прийоми театральної педагогіки в навчанні спілкування [Електронний ресурс] / І.А. Соловйова // Молодий вчений. - 2016. - № 16. - С. 382-384. - Режим доступу: URL <https://moluch.ru/archive/120/33242/>.
41. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. Київ: Світоч,- 2019.- 336 с.

42. Усова, А.П. Роль гри у вихованні дітей / А.П. Усова. - М .: Просвітництво, - 2013. -196 с.
43. Філіппов, В. Театр і школа / В. Філіппов // Культура театру. 2011. - № 5.- С. 3-5.
44. Харитонов, А.А. Формування театральної культури у школярів / А.А. Харитонов // Початкова школа плюс До і Після. - 2016. - № 3. - С. 73-80.
45. Чурилова, Є.Г. Методика і організація театралізованої діяльності дошкільнят і молодших школярів / Є.Г. Чурилов. - М .: Владос, - 2011. - 230 с.
46. Ягоднікова, В. В. Інтерактивні форми і методи навчання у вищій школі/ В.В. Ягоднікова: навч.метод. посіб. Київ.: ДП «Вид. дім«Персонал», -2016.- 80 с.
47. Brumfit, Ch. Communicative Methodology in language teaching/ Ch. Brumfit - Cambridge: Cambridge Univ.Press, -2011.-С.231-235
48. Graham, C. Jazz chant fairy tales.- Oxword: Oxword University Press, -2014.-325с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Вірш-сценка «В їдальні»

Автор: Оля, Ната і Маринка

Стали в чергу і стоять.

Дівчатка: – Скільки коштує ватрушка? – поспитали разів п'ять.

Автор: Продавець уже стомилась:

Булку цим, тим пиріжки...

На хвилиночку спинилась

І сказала залюбки:

Продавець: – Ви, дівчатка, першоклашки?

Вам читати, мабуть, важко.

Другокласник Гліб – Відмінник,

Прочитай дівчаткам цінник!

Автор: Гліб про цінник пояснив,

Гліб ватрушки всім купив!

І їдять смачні ватрушки

Оля, Ната, Гліб, Марушка.

Дівчатка: А дзвінок? Ой, дзвінок

вже скликає на урок!

Лідія Повх

Казка «Як Наталя у Лисиці хитринку купила»

Прийшла Лисиця на базар, принесла повну торбу якогось краму, прикритого білим рушничком. Діло було зимою. Стала Лисиця в ряд,

підняла пухнастий комір, поставила кошик на стіл, відкрила, й побачили люди: у кошику хитринки.

Ішла повз базар Наталочка. Побачила — Лисиця хитринки продає. Підійшла і вибрала собі таку хитринку: маленька дерев'яна дівчинка приклала руку до голови, скривилася й жалібно пищить: «Ой, голова болить».

Купила Наталя хитринку, принесла додому. Треба готувати уроки, але ж не хочеться.

– У мене голова болить, — скаржиться Наталя мамі, — не буду уроків вчити.

– Добре, полеж, Наталочко.

Лягла дівчинка в ліжко й одразу ж забула про головний біль, каже мамі:

– Мамо, я піду покатаюсь на ковзанах.

– Але ж у тебе голова болить, — здивувалась мама.

Наталочка почервоніла від сорому. «Віднесу на базар хитринку, віддам Лисиці, не треба мені її хитрощів», — подумала вона. Пішла на базар. Засунула руку у кишеню, а маленької дерев'яної дівчинки нема. «Де ж вона поділася?» — дивується Наталя.

Так і не зрозуміла дівчинка, куди поділася хитринка. Розповіла про все мамі. Мама й каже:

– Злякалася тебе хитринка. Хитрощі не люблять совісті.

– А де ж моя совість? У чому вона?

– У тому, що тобі стало соромно.

В. Сухомлинський.

Вірш – смішинка «Хвастунець»

Хлопчик Толя – молодець,

тільки трішки хвастунець.

Якось ми пішли на став.

Він мені таке сказав:

– Слово честі, не хвалюся,

я ні-чо-го не боюся!.. -

Враз на слові цім з дороги -

Толі ящірка під ноги.

З переляку, у тривозі

наш хвалько мерщій навтік.

Та спіткнувся на дорозі

й прикусив собі язик.

Бойко Григорій

Кіт і пес

(Українська народна казка про тварин)

Було це чи не було, а зустрілися якось кіт і пес. Пес цілий день гасав луками, допомагав пастухові череду пасти, а ввечері гарно вечеряв, що там давав йому хазяїн, і міцно засипав.

От кіт і питає у пса: Скажи-но мені, як це так: життя твоє таке клопітне, а їси ти всмак і спиш добре. Тим часом я живу в теплі, без турбот, а проте не маю ні спокійного сну, ні смаку до їжі.

Пес і каже котові:

- Потрудись, побігай, а тоді вже обідай; Поробиш усю роботу, то й поспиш в охоту.

Скоромовки

Ходить квочка коло кілочка,

Водить діточок коло квіточок.

Біг додому

Лісом лис

Шелестів
За лисом ліс

Хитру сороку
Спіймати морока,
В на сорок сорок –
Сорок морок

Грицько Бойко

Вареники

У кухаря Валерика
Розварились вареники
Розварились вареники...
Варениці у Валерика

Вовк та собака

(Українська народна казка)

Зустрілись вовк та собака. Собака питає:

– Чим ти, брате, живеш?

– Коли голодую, – відповідає вовк, — а коли що натраплю, м'яса десь дістану.

Собака:

– Так ти м'ясо їси? А худий який!..

– А чого ти такий гладкий? Як ти сам живеш?

– Я в хазяїна двір стережу, то хазяїн мене добре годує. Може, й ти погодишся піти господу стерегти, він і тебе годуватиме.

Вовк погодився, пішов. Ідуть та розмовляють. Вовк глянув на собаку та питає:

– А чого в тебе шерсть на шії потерта?

А собака каже:

– Мені хазяїн ланцюг надіває на день, а на ніч скидає.

Злякався вовк:

– Прощавай, собако! Краще я голодуватиму, ніж ланцюг на шиї
носитиму!

Додаток Б

Театралізація ритмізованої казки «Маленька дівчинка і три ведмеді»

Мета: Формування предметних компетентностей: формувати уявлення про емоційний характер; формувати вміння визначати настрій персонажів; удосконалювати читацькі вміння; навчати відчувати образність художнього слова; розвивати образну уяву, мислення, спостережливість, зв'язне мовлення учнів; збагачувати лексичний запас; виховувати любов до художнього слова; формування ключових компетентностей: комунікативної: володіння позитивними навичками спілкування, уміння налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі; додержуватись правил мовленнєвого етикету.

здоров'язберезжувальної: правильне виконання вправ, рухатися так, щоб не нашкодити іншому;

загальнокультурної: дотримувати правил поведінки на уроці;

соціальної/громадянської: співпрацювати в парі, групі, планувати взаємодію з учасником спільної діяльності.

Обладнання: стіл, 3 стільці, 3 склянки, 3 тарілки, маски ведмедів, фартух, 3 ложки.

Дійові особи: Ведмедиця-мама, Ведмідь-тато, Ведмежа, маленька дівчинка, хор.

Хід вистави

(На передньому плані «сцени» знаходиться кімната ведмедів, стоїть стіл, три стільці. На столі три тарілки, три склянки, серветки, ложки, на стільці – фартушок. Група дітей займає місце з одного боку сцени.

Хор: Одного разу жили три ведмеді! Три ведмеді! Три ведмеді!

(Виходить Ведмідь-тато)

Хор: Це тато-Ведмідь! Тато-Ведмідь! Тато-Ведмідь!

Ведмідь-тато: Я Тато-Ведмідь!

(З'являється Ведмедиця-мама у фартушку, з великим горнятком)

Хор: Це Ведмедиця-мама! Ведмедиця-мама! Ведмедиця-мама!

Ведмедиця – мама: Я Ведмедиця – мама!

(Підходить до столу, поправляє скатертину, ставить горнятко, Ведмідь – тато розставляє стільці, вибігає на «сцену» танцюючи, Ведмежа.

Ведмежа: я Ведмежа!

Хор: Це Ведмежа! Це Ведмежа! Ось він!

(Ведмеді ідуть до столу розставляючи тарілки, ложки, стакани)

Ведмідь- тато: Давайте снідати!

Ведмедиця – мама: Давайте снідати!

Ведмежа: Давайте, давайте!

Ведмедиця - мама: Їжте кашу! Пийте молоко!

Хор: Їжте кашу! Пийте молоко! Каша! Молоко!

Ведмежа: О, зупинись! Це гаряче! Каша гаряча

(Куштуючи кашу, починає голосно плакати).

Хор: Каша гаряча! Це занадто гаряче. Занадто жарко!

Ведмедиця - мама: О, так жарко! Так гаряче! Так гаряче

Тато Ведмідь: О, Боже! Дуже жарко! (пауза) Ходімо гуляти!

Хор: Занадто гаряче! Це так гаряче! Гаряче! Зупинимось! Вийдемо краще на прогулянку!

(Ведмеді йдуть зі «сцени»). Чується писк, шум.

Хор: Хто це? Це Ведмеді? Це Ведмежа?

(З'являється дівчинка)

Хор: Хто ти? Як вас звати?

Маленька дівчинка: Я маленька, маленька дівчинка. Я заблукала. Я не можу знайти свій дім. Я тут одна.

(Дівчинка стукає, щоб потрапити до будинку ведмедів)

Маленька дівчинка (стукає в двері): Стук! Стук!

Хор: Стук! Стук!

Маленька дівчинка (стукає знову): Стук! Стук! О, двері відчинені!

Хор: Заходь, дівчинко. Двері відчинені!

(Заходить і сідає на одн із стільців)

Маленька дівчинка: Надто високо сидіти! Занадто високо! Занадто високо!

Хор: Занадто високо! Занадто високо! (Бере велику дерев'яну ложку і пробує кашу.)

Маленька дівчинка: О, ні. Каша гаряча. Дуже гаряча! Дуже гаряча!

(Дівчинка кидає ложку та пересідає на стіл Ведмедиці-мами.)

Маленька дівчинка (сидячі на стільці Ведмедиці-мами та пробуючи з ложки): О, ні. Холодна. Каша холодна.

(Крутиться на стільці)

Цей стілець не м'який,

Не м'який. Не м'який.

Хор: Цей стілець не м'який! Н м'який! Не м'який!

(Дівчинка пересідає на маленький стільчик, бере ложку і починає їсти)

Маленька дівчинка: Ця каша хороша. Це смачно! Це смачно!.

Хор: Каша хороша. Смачно і добре. Це не холодна. Не гаряча. Це смачна. Це смачна!

(Раптом перекидається стілець)

Маленька дівчинка: Вибачаюсь! Вибачаюсь!

Хор: Їй шкода! Їй шкода!

(З'являються ведмеді)

Ведмідь- тато: О, хто це? О, хто це?

Хор: Хто це? Хто це? Хто це?

Ведмедиця - мама (піднімаючи посуд): Що це? Що це?

Хор: Тут і там. Тут і там. Безлад, безлад, безлад.

Ведмежа: Мамо! Татусю! Мамо! Татусю! Що потрібно робити?

(Ведмежа починає плакати)

Хор : Ведмедиця- мама! Допоможіть своєму малюкові! Тато Ведмідь!
Допоможіть своїй дитині!

(Ведмеді дають малюкові попити)

Ведмежа: Дякую вам. Дякую!

Хор: Дякую! Дякую! Дякую!

(Ведмежа бачить зламаний стілець)

Ведмежа: Погляньте мені хтось зламав стільця! Я бідне Ведмежа!

Хор: Без стільця! Без стільця! Бідне Ведмежа!

Ведмедиця - мама: Не біда, Ведмежатко! Не біда, Ведмежатко!

Хор: Не біда, Ведмежатко! Не біда, Ведмежатко! (Ведмежа натикається на дівчинку, яка заснула в куточку)

Ведмежа: Мамо! Татусю! Мамо! Татусю! Подивіться на це! Хто це?

Хор: Подивіться! Хто це?

Ведмедиця – мама і Ведмідь – тато разом: Що це? Хто це?

Ведмежа: Це не ведмідь! Подивіться на її волосся

Дівчинка: пробач, Ведмежатко! Пробач, Ведмежатко!

Хор: Їй шкода, Ведмедиця - мамо!

Їй шкода, татусю Ведмідь!

Маленька дівчинка: До побачення, Ведмедиця – мама, до побачення
Ведмідь – тато, до побачення Ведмежа!

Хор: До побачення, Ведмедиця – мама, до побачення Ведмідь –тато, до побачення Ведмежа!

Додаток В
КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Савченко Ольга Вікторівна, учасниця освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

- поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
- не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
- відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
- запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
- не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
- не підроблювати документи;
- не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
- не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки ;
- не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
- не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
- не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
- не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
- не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

Савченко О.В.

(дата)

(підпис)

